

الگوی دشمن‌شناسی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی جعفر شیرازی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۷/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۸/۲۵

چکیده

نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران با فلسفه نفی طاغوت و استکبار، اجرای احکام اسلامی، زمینه‌سازی ظهور منجی بشری، سعادت دنیوی و آخروی بشر در ایران استقرار یافته و عوامل پیروزی آن رهبری، مردم و دین‌محوری و موانع آن دشمنان انقلاب و استکبار جهانی هستند. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بر بصیرت، دشمن‌شناسی و ذکر تبعات عدم شناخت دشمن تأکید دارند. شدت بیان و تعدد تکرار این موارد، نشان از اهمیت این موضوع داشته و رویکردهای متفاوت و تشتت دیدگاه برخی مسئولان و جریان‌ها در سطوح مختلف، نشانگر وجود اختلاف دیدگاه در دشمن‌شناسی در سطح کلان نظام اسلامی است. نبود الگوی دشمن‌شناسی ضمن اختلال در اقدامات مسئولان نظام، تأثیر منفی بر حفظ نظام اسلامی خواهد داشت. هدف این پژوهش دستیابی به الگوی دشمن‌شناسی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی است. روش پژوهش، از نظر هدف، کاربردی - توسعه‌ای و از نظر روش اجرا، کیفی و دادمبنیاد است. در اجرا، بعد از انتخاب عنوان تحقیق و بررسی ادبیات نظری، نسبت به واژه‌کاوی از متن اصلی بیانیه و تعیین داده‌های موردنظر اقدام گردید و در وهله اول، کدگذاری باز انجام و ۱۳۸ مفهوم یا کد استخراج شد. در کدگذاری محوری با مقایسه و دسته‌بندی عناوین، تعداد ۶۴ شاخص به دست آمد. در کدگذاری انتخابی با دسته‌بندی کلی‌تر، داده‌های سازمان‌دهی شده در قالب مؤلفه‌ها به تعداد ۱۴ مورد رسید. در مرحله پنجم با مشاوره با خبرگان و اجرای تکنیک چندرأیی، مؤلفه‌ها در چهار بعد (عوامل مبنایی دشمن‌شناسی، عوامل تقویت‌کننده، عوامل تضعیف‌کننده و نتایج و پیامدهای دشمن‌شناسی) تفکیک و مدل‌سازی شد و سپس، الگوی نهایی ارائه گردید.

کلید واژگان: الگو، انقلاب اسلامی، بیانیه گام دوم، دشمن، دشمن‌شناسی.

^۱ دکتری مدیریت راهبردی - نظامی دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه

اکنون که نظام اسلامی بیش از چهل سال است با فلسفه نفی طاغوت، استکبار، اجرای احکام اسلامی، زمینه‌سازی ظهور منجی بشری و سعادت دنیوی و اخروی در ایران استقرار یافته است، عوامل پیروزی یا همان عوامل ایجاد و ابقایی آن، دین و نقش وحدت مردم و رهبری بوده و عوامل بازدارنده یا موانع استقرار کامل ادامه و دوام آن، معاندان، لشکر کفر و دشمنان هستند. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانات متعددی، به‌ویژه در بیانیه گام دوم بر بصیرت و دشمن‌شناسی و ذکر تبعات عدم شناخت دشمن و مقابله با آن تأکید دارند. شدت بیان و تعدد تکرار، نشان از اهمیت این موضوع داشته و لزوم تبعیت از نظرات حاکم اسلامی براساس مبانی اسلام را نشان می‌دهد. وظایف ما برای حفظ نظام اسلامی، داشتن بصیرت و شناخت دشمنان، مبانی، تفکرات، نظر، ایده و روش‌های مقابله آنان با نظام اسلامی است که همواره در پی براندازی و نابودی آن بوده‌اند ولی رویکردهای متفاوت و تشتت دیدگاه بعضی مسئولان و جریان‌های سیاسی سطوح مختلف و خبرگان و نخبگان جامعه، نشان از وجود اختلاف دیدگاه در دشمن‌شناسی و نحوه مقابله آنان با استکبار جهانی دارد که این موضوع نشانگر نبود بصیرت در بعضی از آنها و فقدان الگوی مدون، مناسب و کاربردی دشمن‌شناسی از دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است. چنانچه این الگو ارائه شود، از باب نظری زمینه پرداختن به جزئیات موضوع دشمن‌شناسی در تحقیقات و مراکز علمی و رفع آسیب‌های وضع موجود در حوزه دشمن‌شناسی را به دنبال داشته و از نظر عملی زمینه‌ساز اجرای فرامین حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و به‌ویژه پیمودن گام دوم انقلاب به دور از ضعف‌ها و آسیب‌ها بوده و به تشتت آرا پایان می‌دهد و به ایجاد وحدت رویه، هم‌افزایی و هماهنگی مسئولان عالی نظام در تعاملات بین‌المللی کمک خواهد کرد. از طرفی، این الگو مبنای تفاسیر و تعاریف از دشمن موردنظر در نظام اسلامی و استفاده از آن در تعیین مصداق شده و با افزایش بصیرت ملت ایران و امت اسلامی، موجب مقاومت و ایستادگی آنها همراه با داشتن شناخت می‌شود و همچنین در زمان مقابله با دشمن و صیانت از کیان نظام و بصیرت عموم مردم در برابر دشمن، جلوی عوام‌فریبی از سوی برخی نخبگان سیاسی و جریان‌های منفعل و غرب‌گرا را خواهد گرفت. این در حالی است که نبود چنین الگویی، ضمن ایجاد تشتت در اقدامات

مسئولان نظام، تأثیر منفی در حفظ نظام اسلامی خواهد داشت. از این رو، هدف اصلی این پژوهش دستیابی به الگوی دشمن‌شناسی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی با تعیین شاخص‌ها و مؤلفه‌ها و ابعاد و روابط بین آنها است. با این توصیف، سؤال این است که «الگوی دشمن‌شناسی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی کدام است؟».

مبانی نظری

پیشینه‌شناسی

با توجه به مطالعات اکتشافی پیرامون موضوع، کارهای پژوهشی ذیل که با موضوع مقاله ارتباط دارند، توسط پژوهشگران انجام شده است.

۱. کبودخانی و فرهادی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «نقش نظارت در پیشبرد بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی مبتنی بر قانون اساسی و فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، نتیجه گرفته‌اند که وسوسه مال، مقام و ریاست، حتی در علوی‌ترین حکومت تاریخ؛ یعنی حکومت حضرت امیرالمؤمنین (علیه‌السلام)، کسانی را لغزند، پس خطر بروز این تهدید در جمهوری اسلامی نیز که روزی مدیران و مسئولانش مسابقه زهد انقلابی و ساده‌زیستی با یکدیگر می‌دادند، هرگز بعید نبوده و نیست. در قانون اساسی و اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، بازرسی و نظارت جایگاه ویژه‌ای داشته و یکی از الزامات پیاده‌سازی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در سازمان‌ها و بالأخص نیروی هوایی الهی، استقرار سیستم مدیریت عملکرد و ارزیابی عملکرد ۵۴۰ درجه است که هم موجب تحقق عدالت خواهد شد و هم زمینه‌ساز پیشرفت و توسعه کشور خواهد بود.

۲. سبزه‌کار (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای با عنوان «نقش رسانه در تحقق منویات رهبری در بیانیه گام دوم» نتیجه گرفته است که استدلال افراد صاحب‌نظر در ارتباط با رسانه و بیانات رهبری، بر آن است که رسانه ملی نقش برجسته‌ای در انعکاس توفیقات و دستاوردهای نظام دارد. بنابراین، برای محقق ساختن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی باید از بستر رسانه‌ها استفاده کنیم. رسانه‌ها باید چشم و گوش مردم باشند و مسائل را به‌خوبی متوجه بشوند و به‌خوبی تبیین و اطلاع‌رسانی کنند، ضمن اینکه مشارکت مردم را نیز برای تحقق بیانیه گام دوم فراهم سازند، بویژه برای جوانان که

مخاطبان اصلی این رسانه‌ها هستند، باید از این ظرفیت به‌خوبی استفاده کنند تا هرچه سریع‌تر به تحقق بیانیه گام دوم کمک نمایند.

۳. نادری و پیرانی (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای با عنوان «راهبردهای پیش‌رو در پسا‌چهل‌سالگی انقلاب اسلامی (تبیین بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی)» نتیجه گرفته‌اند؛ براساس بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی می‌توان چهار استراتژی در دوران پسا‌چهل‌سالگی انقلاب اسلامی طراحی کرد: ۱. راهبرد پیش‌تازگی انقلاب اسلامی ناظر بر قوت‌های داخلی و فرصت‌های بیرونی؛ ۲. راهبرد صیانتی انقلاب اسلامی ناظر بر قوت‌های داخلی و تهدیدهای بیرونی؛ ۳. راهبرد رقابتی انقلاب اسلامی ناظر بر فرصت‌های بیرونی و ضعف‌های داخلی؛ ۴. راهبرد مقاومتی انقلاب اسلامی ناظر بر ضعف‌های داخلی و تهدیدهای بیرونی.

۴. قربانعلی دولابی (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای با عنوان «تدوین راهبردهای گام دوم انقلاب اسلامی براساس بیانیه گام دوم»، نتیجه گرفته است؛ راهبردها و سیاست‌های انقلاب اسلامی عبارت‌اند از: دفاع از نظریه نظام انقلابی، پایبندی به اصول و حفظ مرزبندی با دشمنان انقلاب، شناخت گذشته به‌منظور برداشتن گام‌های آینده، لزوم بهره‌گیری از مدیریت‌های جهادی و توجه به شعارهای انقلاب، دمیدن امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده، جهاد علمی، لزوم اتخاذ منش و رفتار اخلاقی و معنوی از سوی حاکمیت، برجسته کردن ارزش‌های معنوی، عملیاتی نمودن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، مبارزه دائمی با فساد در دستگاه‌های حکومتی، حراست از استقلال ملی و آزادی اجتماعی، لزوم حفظ عزت ملی و مرزبندی با دشمن، لزوم به میدان آمدن جوانان و انجام جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه در مقابله با ترویج سبک زندگی غربی.

چنانچه ملاحظه گردید، باوجوداینکه در مورد دشمن‌شناسی و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی تحقیقات متعددی صورت گرفته و در بعضی از آنها به موضوع دشمن‌اشاراتی نیز شده ولی در مورد شناخت دشمن و الگوی آن، به‌طور اختصاصی در بیانیه مطلبی مطرح نشده است. ازاین‌رو، نوآوری این پژوهش ترمیم این نقص با بررسی موضوع دشمن‌شناسی و ارائه الگوی مناسب درخصوص آن است.

مفهوم شناسی

تعریف نظری الگو

در فرهنگ دهخدا واژه الگو این‌گونه تعریف شده است: «الگو: مدل، سرمشق، مقتدی، اسوه، مثال و نمونه» (دهخدا، ج ۴: ۳۴). واژه الگو از نظر لغوی به معنای نمونه و شکل چیزی که از کاغذ یا مقوا بریده باشند، است. «از نظر اصطلاحی یک نظریه کلی درباره قلمرویی که مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد است» (آقابخشی، ۱۳۸۷: ۲۳). در نگاه دیگر، «این واژه به معنای مدل، انگاره، شکل و نمونه، قالب، طرح، منوال و نقش در نظر گرفته شده است» (شایان‌مهر، ۱۳۷۷، ج ۱: ۷۹). این واژه در معانی متعددی به کار رفته است. در تعریفی ساده از الگو می‌توان گفت: «الگو یا مدل، نمایش نظری و ساده شده از جهان واقعی است» (سورین، ۱۳۸۶: ۶۵). به عبارت دیگر، «الگو تصویری است که از واقعیت‌ها و روابط موجود گرفته شده و نشانگر متغیرهای موجود، نحوه ارتباط آنها و نتایج حاصل از کنش و واکنش آنهاست که کمک می‌کنند هنگام طرح‌ریزی و تصمیم‌گیری تمام عوامل و متغیرهای مؤثر و روابط آنها مورد توجه قرار بگیرد» (دانش‌آشتیانی، ۱۳۸۸: ۴۵).

تعریف عملیاتی الگو

منظور از الگو در این پژوهش عبارت است از چارچوب و ساختار مفهومی منسجم، هدف‌دار و متشکل از ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناخت دشمن از دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی.

تعریف نظری دشمن

«دشمن در لغت به معنی بدنفس و زشت طبع آمده است» (دهخدا، ج ۳: ۱۲) و در اصطلاح، «آن است که نسبت به کسی، گروه یا کشوری بدخواه، کینه‌جو و یا در جنگ و ستیز باشد» (صدری‌افشار، ۱۳۷۳: ۵۴۵).

«دشمن و دشمنی در مقابل دوستی و محبت قرار دارند و در اصل به معنای بی‌زاری، نفرت، عداوت، کراهت و خصومت است» (صدری‌افشار، ۱۳۷۳، ج ۲: ۳۸۵). در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح، دشمن چنین تعریف شده است: «منظور از دشمن عبارت است از اشعار، گروه‌ها و دولت‌هایی

که با نظام جمهوری اسلامی ایران در حال جنگ بوده یا قصد براندازی آن را دارند و یا اقدامات آنان بر ضد امنیت ملی است». در تبصره این ماده بیان شده است که در صورت عدم احراز دشمن برای دادگاه، نظر شورای عالی امنیت ملی ملاک عمل خواهد بود.^۱

تعریف عملیاتی دشمن

در پژوهش حاضر، دشمن عبارت است از هر عامل داخلی یا خارجی اعم از شخصیت حقیقی یا حقوقی که هدف نهایی آن تغییر کلی یا جزئی ساختار کلان نظام جمهوری اسلامی ایران از ماهیت دینی، اسلامی و شیعی به هویت موردنظر دیگر یا ایجاد مانع عمده برای تداوم و بقای آن نظام است.

تعریف نظری دشمن‌شناسی

مفهوم دشمن‌شناسی عبارت است از شناخت و آگاهی به عمق و نوع اهداف، روش‌ها و ابعاد دشمنی دشمنان، چگونگی و دامنه عملکرد آنها در مقابل نظام مقدس جمهوری اسلامی. رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «بصیرت این است که شما بدانید با چه کسی طرفید، بدانید که او درباره شما چه فکری دارد، بدانید که اگر چشم خودتان را بستید و فکر نکردید، ضربه خواهید خورد. توقع ما از نخبگان سیاسی و غیرسیاسی کشور این است که این بصیرت را داشته باشند. مردم خوشبختانه این بصیرت را دارند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام، ۱۳۹۵/۰۳/۲۵). در متون دینی و فرهنگی ما از بصیرت به‌عنوان شناخت مسیر و راه تعبیر شده است و با دشمن‌شناسی مترادف شمرده شده است... «بصیرت علم شناخت راه‌هاست» (کریمی؛ ۱۳۹۱: ۳).

تعریف عملیاتی دشمن‌شناسی

در این پژوهش؛ منظور از دشمن‌شناسی عبارت است از کسب بصیرت و دانایی نسبت به ابعاد، مؤلفه‌ها و تعیین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های دشمن‌شناسی بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی.

^۱ ماده ۲۵ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح، مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ مجلس شورای اسلامی.

تعریف عملیاتی الگوی دشمن‌شناسی

منظور از الگوی دشمن‌شناسی در این پژوهش عبارت است از چارچوب و ساختار مفهومی منسجم و هدف‌دار که ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های دشمن‌شناسی در بیانیه گام دوم انقلاب را نشان می‌دهد.

دشمن‌شناسی در انقلاب اسلامی

نقطه شروع دشمنی دشمنان با انقلاب اسلامی

چنانچه در مقدمه قانون اساسی نیز آمده، «طلیعه نهضت حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و نقطه شروع دشمنی دشمنان، به‌ویژه استکبار جهانی، از اعتراض درهم‌کوبنده ایشان به توطئه آمریکایی «انقلاب سفید» که گامی در جهت تثبیت پایه‌های حکومت استبداد و تحکیم وابستگی سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ایران به امپریالیزم جهانی بود، آغاز شد که عامل حرکت یکپارچه ملت گشت و متعاقب آن انقلاب عظیم و خون‌بار امت اسلامی در خرداد ماه سال ۱۳۴۲ که درحقیقت نقطه آغاز شکوفایی این قیام شکوهمند و گسترده بود، مرکزیت امام را به‌عنوان رهبری اسلامی، تثبیت و مستحکم نمود و علی‌رغم تبعید ایشان از ایران در پی اعتراض به قانون ننگین کاپیتولاسیون (مصونیت قضایی مستشاران آمریکایی) پیوند مستحکم امت با امام همچنان استمرار یافت و ملت مسلمان و به‌ویژه روشنفکران متعهد و روحانیت مبارز، راه خود را در میان تبعید، زندان، شکنجه و اعدام ادامه دادند» (مقدمه قانون اساسی ایران جمهوری اسلامی ایران).

دشمن‌شناسی در اسناد بالادستی ج.ا.ایران

دشمن‌شناسی در قانون اساسی

قانون اساسی با توجه به محتوای اسلامی انقلاب ایران که حرکتی برای پیروزی تمامی مستضعفان بر مستکبران بود، زمینه تداوم این انقلاب را در داخل و خارج از کشور فراهم می‌کند؛ به‌ویژه در گسترش روابط بین‌المللی با دیگر جنبش‌های اسلامی و مردمی می‌کوشد تا راه تشکیل امت واحد جهانی را طبق فرمایش قرآنی ﴿ان هذه امتکم امه واحده وانا ربکم فاعبدون﴾ (آیه شریفه ۹۲، سوره مبارکه انبیا) هموار کند و مبارزه برای نجات ملل محروم و تحت ستم در تمامی جهان استمرار و قوام یابد. در بخشی از این قانون آمده است که در تشکیل و تجهیز نیروهای دفاعی کشور یا

همان ارتش مکتبی، توجه بر آن است که ایمان و مکتب، اساس و ضابطه باشد، بدین جهت، ارتش جمهوری اسلامی و سپاه پاسداران انقلاب در انطباق با هدف فوق شکل داده می‌شوند و نه تنها حفظ و حراست از مرزها بلکه با رسالت مکتبی؛ یعنی جهاد در راه خدا و مبارزه در راه گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان را نیز طبق فرمایش قرآنی ﴿و اعدوا لهم ما استطعتم من قوة و من رباط الخيل ترهبون به عدو الله وعدوكم و آخرین من دونهم﴾ (آیه شریفه ۶۰، سوره مبارکه انفال)، عهده‌دار خواهند بود. در نتیجه، هر جا هر دولت یا ملت مستضعفی از ایران برای دفع ظلم و ستم کمک بخواند، این کشور از هیچ‌گونه کمکی دریغ نخواهد کرد.

دشمن‌شناسی در سند چشم‌انداز

در سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق سال ۱۴۰۴ هجری شمسی، اشاره شده که ایران در آن افق، کشوری امن، مستقل و مقتدر با سامانه دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه است و این در حالی میسر است که با شناخت به‌موقع دشمنان و دفع شر آنها به این حد از بازدارندگی برسد.

دشمن‌شناسی در سیاست‌های کلی نظام

در سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران در بخش امور فرهنگی، علمی و فناوری؛ تعمیق روحیه دشمن‌شناسی و شناخت ترفندها و توطئه‌های دشمنان علیه انقلاب اسلامی و منافع ملی، ترویج روحیه ظلم‌ستیزی و مخالفت با سلطه‌گری استکبار جهانی به‌عنوان یکی از سیاست‌های کلی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران ذکر شده است و در بخشی از این سیاست‌ها آمده است که نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در افق سال ۱۴۰۴، جامعه توسعه‌یافته مستقلی را به وجود خواهد آورد که در عین برخورداری از وفاق ملی و وحدت کامل، از لحاظ توجه به محرومان و تحقق عدالت اجتماعی و عدم تبعیض و برخورداری از رفاه نسبی نیز شاخص باشد و در میان کشورهای اسلامی پیشرو تلقی شود و با پیروی از اصول عزت، حکمت و مصلحت، اقتدار ملی را به‌گونه‌ای تحقق بخشد که برای دفع دشمنان خود، در تمامی زمینه‌ها توانا باشد و در عین حال، در موقعیت تثبیت‌شده‌ای قرار گیرد که هیچ‌گاه نیازمند درگیری با معارضان خود نباشد و در واقع با اتکا به قدرت کمی و کیفی خود، بازدارندگی لازم را ایجاد نماید.^۱

^۱ بند چهار؛ عناوین سیاست‌های کلی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران

علل و عوامل دشمنی‌ها

علل و عوامل متعددی برای دشمنی استکبار، طاغوت‌ها و نظام‌های مادی با نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران وجود دارد که به‌طور اجمالی به چند مورد اصلی آن اشاره می‌شود.

ماهیت الهی نظام اسلامی

ویژگی‌های متفاوتی در انقلاب اسلامی ایران وجود دارد، از قبیل برخورداری از جهان‌بینی و حیانی پیشینه انقلاب اسلامی ایران در امتداد تاریخ به انقلاب پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله) و ائمه اطهار (علیهم‌السلام) می‌رسد، رهبری و آیین الهی، عمق راهبردی آن که عمق و گستره اسلام بر روح و فکر مسلمانان در جغرافیای جهان اسلام است و عمق استراتژیک جمهوری اسلامی که باور دینی مردم غرب آسیا و دیگر نقاط جهان بشمار می‌آید. از طرفی، منشور انقلاب و نظام اسلام برگرفته از قرآن و سنت و گفتمان آن برخاسته از گفتمان نبوی و علوی و رهبری آن در سلسله‌مراتب ولایت الهی قرار داشته است (سعیدی، ۱۳۹۵: ۶۵) که این انقلاب و نظام برخاسته از آن را به یک نظام منحصربه‌فرد در عصر حاضر تبدیل کرده است و این امر که برخلاف نظم مطلوب و غالب جهانی استکبار و نظام‌های دنباله‌روی آن بود، جرقه دشمنی را در عمق وجود و ذهن دشمنان آن شکل داد.

موقعیت استراتژیک ایران

موقعیت استراتژیک ایران، به‌ویژه برای آمریکاییان در خلال جنگ جهانی دوم آشکار گردید و وجود منابع غنی نفتی در این کشور از یک‌سو و مسئله رقابت انگلیس و شوروی در آن و توجه برخی از رجال سیاسی ایران به آمریکا در خلال جنگ جهانی دوم به بعد از آن، توجه آمریکا را به ایران جلب نمود و زمینه‌هایی را برای نفوذ آمریکاییان در ایران فراهم ساخت (جمشیدی، ۱۳۷۸: ۱۹).

به خطر افتادن منافع دشمنان

حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) در ذکر چرایی دشمنی‌ها، می‌فرماید: «ما امروز دشمن‌های زیادی داریم و همه‌جا این دشمنان هستند، شما آن سیلی که به ابرقدرت‌ها زدید، در طول تاریخ کسی نزده است. متوقع نباشید که آنها بنشینند و تماشاچی باشند، آنها مشغول فعالیت هستند»

(امام خمینی، ج ۱۴: ۴۹). «ملت‌های مسلمان باید اصل را بر دشمنی و فریب ابرقدرت‌ها با خود بگذارند، مگر آنکه خلاف عینی و عملی آن را مشاهده و لمس و باور نمایند» (نگارش، ۱۳۸۹: ۱۹).

استقلال طلبی

«یکی دیگر از علل و عوامل دشمنی آمریکا، استقلال طلبی ملت ایران در پناه دین است» (روزنامه کیهان، ۳۱ شهریور ۱۳۹۱: ۶)، چنانچه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌فرماید: «عامل اصلی این دشمنی‌ها، عبارت از این بود که ملت ایران در عمل و زبان به همه نشان داد و گفت که می‌خواهد زیر بار سلطه بیگانگان نباشد... ملت ایران در انقلاب خود یک حرف بزرگ زد و آن حرف این بود که ایران و ایرانی نمی‌خواهد زیر بار سلطه بیگانگان برود» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مردم، ۱۳۷۸/۱۱/۱۳). ایشان در جای دیگری می‌فرمایند: «این دشمنی‌ها با نظام جمهوری اسلامی، این بی‌انصافی‌ها، این غرض‌ورزی‌ها، همه به خاطر این است که ملت ایران، راه استقلال در سایه حاکمیت قانونی الهی را برگزیده و حاضر نیست که در مقابل آنها به زانو درآید و اظهار ضعف کند (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نیروهای شرکت‌کننده در مانور طریق‌القدس، ۱۳۷۶/۰۲/۰۳).

وجود تضاد ذاتی و ماهوی

همواره در طول تاریخ دو جبهه حق و باطل و نظام‌های الهی و طاغوتی از نظر ذاتی و ماهوی باهم تقابل داشته‌اند؛ یعنی ماهیت و موجودیت یکی در تضاد و تباین با دیگری بوده است. در حال حاضر نیز نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران به دلیل ماهیت الهی و فلسفه ظهور که در پی مبارزه بی‌امان با طاغوت‌ها بوده، مورد غضب و دشمنی آنها واقع شده است. «تضاد منافع و عملکرد نظام جمهوری اسلامی ایران با منافع و عملکردهای قدرت‌های استکباری و استبدادی در سطح جهانی، از علل دیگر دشمنی با نظام اسلامی است» (مظفری، ۱۳۹۴: ۵۲). از طرف دیگر، ذات اسلام که «الاسلام یعلو و لا یعلی علیه» (جواهرالکلام، ج ۳۸: ۱۹۴)، ﴿و لن یجعل الله للکافرین علی المؤمنین سبیلاً﴾ (آیه شریفه ۱۴۱، سوره مبارکه نساء) و همچنین «قاعده نفی سبیل» اصول زیربنایی انقلاب، رویکرد جهانی و شمولیت اهداف و آرمان‌های نظام اسلامی، وجود تضاد در منافع و اصول اساسی، وجود نقش راهبردی نظام اسلامی در جهان، توان تکثیرشوندگی مضاعف و دامنه عمل آن در طول

تاریخ، قابل معامله نبودن خواسته‌های نظام اسلامی با سایر نظام‌ها و قدرت‌های مادی، موجب شده تا آنها با این نظام بیشترین و سرسخت‌ترین دشمنی را داشته باشند. «وقتی یک سلطه بین‌المللی و یک ابرقدرت مثل آمریکا، سیاست و راهبردش را بر این قرار می‌دهد که منافع خودش را تأمین کند، اگر منابع کشورهای دیگر به خطر بیفتد، برایش مهم نیست. وقتی نظامی با آن خصوصیات مثبت در دنیا وجود داشته باشد - به خصوص در منطقه‌ای که کانون توجه آمریکا از لحاظ منافع است - بدیهی است بین اینها تضاد و چالش، یک امر قهری، حتمی و اجتناب‌ناپذیر است (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۲/۰۲/۲۲).

جلوگیری از تسلط بر کشور

با ظهور نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران به رهبری حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) که همه ملت را به مبارزه با چپاول ملت‌ها از سوی استکبار فرامی‌خواند، استعمارگران احساس کردند که استقرار و تداوم این نظام مانع بزرگی در مقابل منافع استعماری آنهاست. از این‌رو، درصدد دشمنی با این نظام برآمدند. آن حضرت دلایل این زمینه دشمنی را چنین بیان می‌دارند: «کراراً تذکر داده‌ام که تنها چیزی که می‌تواند سد راه اجانب و دول استعمارگر باشد و نگذارد سلطه بر ذخایر ممالک اسلامی پیدا کنند، اسلام و علمای جلیل اسلام است و این حقیقتی است که در طول تاریخ برای دول استعمارگر ثابت شده است» (امام خمینی، ج: ۱، ۱۷۸).

رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، سه علت دشمنی استکبار جهانی را با ایران اسلامی شرح می‌دهند و علل این دشمنی را با قبل مقایسه کرده و اقتدار ایران اسلامی را تبیین می‌نمایند. این سه علت عبارت‌اند از:

مقابله با رژیم صهیونیستی و حمایت از جبهه مقاومت

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بخشی از بیانیه گام دوم می‌فرماید: «ایران مقتدر، امروز هم مانند آغاز انقلاب با چالش‌های مستکبران روبه‌رو است، اما با تفاوتی کاملاً معنادار. اگر آن روز چالش با آمریکا بر سر کوتاه کردن دست عمال بیگانه یا تعطیلی سفارت رژیم صهیونیستی در

تهران یا رسوا کردن لانه جاسوسی بود، امروز چالش بر سر حضور ایران مقتدر در مرزهای رژیم صهیونیستی و برچیدن بساط نفوذ نامشروع آمریکا از منطقه غرب آسیا و حمایت جمهوری اسلامی از مبارزات مجاهدان فلسطینی در قلب سرزمین‌های اشغالی و دفاع از پرچم برافراشته حزب‌الله و مقاومت در سراسر این منطقه است» (گام دوم، ۱۳۹۸، ۲۷ و ۲۸). نزدیک به ۷۰ سال است که فلسطین اشغالی در جنگ‌هایش با رژیم صهیونیستی برای پس گرفتن سرزمین‌های اشغال‌شده، بارها شکست‌خورده است اما از زمانی که جمهوری اسلامی به کمک فلسطین و به‌طور کامل به کمک جبهه مقاومت آمده است، رژیم صهیونیستی در جنگ‌های «۸ روزه»، «۲۲ روزه» و «۳۳ روزه» شکست‌خورده و همه سران آمریکایی اعلام کرده‌اند که ایران پیروز جنگ‌ها بوده است.

انتقال سلاح به جبهه مقاومت

رهبر معظم انقلاب دومین چالش غرب با جمهوری اسلامی را ارسال سلاح به جبهه مقاومت توصیف می‌کند. ایشان در این زمینه می‌فرمایند: «...و اگر آن روز، مشکل غرب جلوگیری از خرید تسلیحات ابتدایی برای ایران بود، امروز مشکل او جلوگیری از انتقال سلاح‌های پیشرفته ایرانی به نیروهای مقاومت است» (گام دوم، ۱۳۹۸، ۲۹).

اقتدار روزافزون جمهوری اسلامی در جهان

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بخشی دیگر از بیانیه گام دوم می‌فرمایند: «و اگر آن روز گمان آمریکا آن بود که با چند ایرانی خودفروخته یا با چند هواپیما و بالگرد خواهد توانست بر نظام اسلامی و ملت ایران فائق آید، امروز برای مقابله سیاسی و امنیتی با جمهوری اسلامی، خود را محتاج به یک ائتلاف بزرگ از ده‌ها دولت معاند یا مرعوب می‌بیند و البته بازم در رویارویی، شکست می‌خورد» (همان).

روش‌های دشمنی دشمنان

ایجاد یأس و ناامیدی در مردم

رهبر معظم انقلاب اسلامی در بخشی از بیانیه گام دوم، یکی از روش‌های رسانه‌ای دشمن را مایوس‌سازی مردم و مدیران عنوان نموده و می‌فرمایند: «توصیه من امید و نگاه خوش‌بینانه به

آینده است. بدون این کلید اساسی همه قفل‌ها، هیچ گامی نمی‌توان برداشت. در طول این چهل سال و اکنون مانند همیشه - سیاست تبلیغی و رسانه‌ای دشمن و فعال‌ترین برنامه‌های آن، مایوس‌سازی مردم و حتی مسئولان و مدیران ما از آینده است. خبرهای دروغ، تحلیل‌های مغرضانه، وارونه نشان دادن واقعیت‌ها، پنهان کردن جلوه‌های امیدبخش، بزرگ کردن عیوب کوچک و کوچک نشان دادن یا انکار محسنات بزرگ، برنامه همیشگی هزاران رسانه صوتی و تصویری و اینترنتی دشمنان ملت ایران است و البته دنباله‌های آنان در داخل کشور نیز قابل مشاهده‌اند که با استفاده از آزادی‌ها در خدمت دشمن حرکت می‌کنند» (گام دوم، ۱۳۹۸: ۳۳).

ترویج سبک زندگی غربی

دومین روش دشمنی غرب در بیانیه گام دوم، تهاجم فرهنگی و تحمیل سبک زندگی غربی بر دیگر ملت‌ها، از جمله جمهوری اسلامی است. رهبر معظم انقلاب این مورد را در بیانیه گام دوم آورده و می‌فرماید: «دنیای غرب به برکت دانش خود بود که توانست برای خود ثروت، نفوذ و قدرت دوپست‌ساله فراهم کند و با وجود تهیدستی در بنیان‌های اخلاقی و اعتقادی، با تحمیل سبک زندگی غربی به جوامع عقب‌مانده از کاروان علم، اختیار سیاست و اقتصاد آنها را به دست گیرد» (گام دوم، ۱۳۹۸: ۳۵).

مشخصه‌های دشمنی در عصر حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و حضرت

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

جنگ سخت

بعد از پیروزی انقلاب مردمی ایران به رهبری حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) دشمنی‌ها علیه این نظام نوپا شروع شد. این دشمنی که تاکنون ادامه داشته، در طول زمان حیات نظام اسلامی روند ثابتی نداشته است. اوایل انقلاب که دشمنان این انقلاب آن را از نظر ساختارهای دفاعی و امنیتی ضعیف می‌دیدند. دشمنی‌ها از طریق ابزار سخت عملی می‌شد. اولین شکل عملی مقابله استکبار با نظام اسلامی به صورت جنگ سخت و حمله نظامی بود که با تحریک رژیم بعثی عراق و پشتیبانی همه‌جانبه از سوی آمریکایی‌ها به وقوع پیوست. جنگ تحمیلی عراق علیه ایران یا دفاع مقدس، طولانی‌ترین جنگ متعارف در

قرن بیستم میلادی و دومین جنگ طولانی این قرن پس از جنگ ویتنام توسط آمریکایی‌ها بود که نزدیک به هشت سال به طول انجامید... این جنگ مهم‌ترین ابزار مقابله استکبار با نظام نو پای اسلامی بود که با درایت و تدابیر حکیمانه حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و جان‌فشانی مردم غیور و نیروهای مسلح قهرمان به دلیل عدم وصول به هدف‌های ازپیش‌تعیین‌شده استکبار با شکست مواجه شد.

جنگ نیمه‌سخت

«جنگ نیمه‌سخت ابزاری مابین جنگ سخت و نرم است که منطبق بر معیارهای تهدیدات سه‌گانه سخت، نیمه‌سخت و نرم است. بعضی معتقدند؛ متغیر طبقه‌بندی تهدیدها به سخت، نیمه‌سخت و نرم، صلابت و خشونت است. او هدف در جنگ سخت، نیمه‌سخت و نرم را به ترتیب تصرف سرزمین، تصرف حکومت و تصرف مردم می‌داند» (نائینی، ۱۳۸۹: ۱۵۵ - ۱۷۷). از ابتدای پیروزی انقلاب، عناصر باقی‌مانده از عوامل طاغوت و بعضی کشورها با تحریک جریان‌های معارض داخلی در داخل کشور و استان‌های مرزی، اقدام به ایجاد ناامنی و شورش نمودند که بخشی از آنها در قالب تشکیل گروه‌ها و تشکل‌های صنفی و قومی - قبیله‌ای اتفاق افتاد و از طرفی عناصر نفوذی داخلی نیز بر این وضعیت تأثیر گذاشتند و در بعضی مقاطع، نافرمانی‌های مدنی، شورش و ناامنی‌هایی که موجب تضعیف انسجام ملی، وحدت و مشارکت مردم می‌گردد نیز به آن اضافه شد. در مهر و موم‌های اخیر نیز ترفندی برای دشمنی دشمنان با نظام مقدس جمهوری اسلامی زده شده که راه‌اندازی اردوکشی خیابانی در انتخابات ریاست جمهوری که از طریق تحریک و هدایت دشمنان صورت گرفت، از این قبیل است.

جنگ نرم

استکبار جهانی به سرکردگی آمریکا بر این باور بوده و هست که کانون بیداری اسلامی در منطقه خاورمیانه و منشأ طوفان بزرگ علیه منافع استکبار و استعمار، انقلاب اسلامی ایران است و بر این اساس، استراتژی خود را بر براندازی نظام اسلامی پی‌ریزی کرده و در طول سه دهه گذشته در سه جبهه سخت، نیمه‌سخت و نرم، علیه انقلاب فعالیت و پس از شکست در جبهه سخت و نیمه‌سخت، حرکت خود را روی جنگ نرم استوار ساخته است. دشمن در جبهه جنگ نرم از هر ابزار و وسیله‌ای برای استحاله و براندازی نظام استفاده خواهد کرد (سعیدی، ۱۳۹۰: ۱۳۰).

رهبر معظم انقلاب، حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) فرمودند: «جنگ نرم، راست است، این یک واقعیت است؛ یعنی الآن جنگ است... من دارم می‌بینم صحنه را، ما می‌بینیم تجهیز را، می‌بینیم صف‌آرایی‌ها را، می‌بینیم دهان‌های با حقد و غضب گشوده شده و دندان‌های با غیظ بهم فشرده شده علیه انقلاب و علیه امام و علیه همه این آرمان‌ها و علیه همه آن کسانی که به این حرکت دل بسته‌اند را. آنچه امروز به او جنگ نرم گفته می‌شود. در دنیا، دشمن به سراغ سنگرهای معنوی می‌آید که آنها را محو کند؛ به سراغ ایمان‌ها، معرفت‌ها، عزم‌ها، پایه‌ها و ارکان اساسی یک نظام و یک کشور؛ دشمن به سراغ این‌ها می‌آید که اینها را منهدم بکند و نقاط قوت را در تبلیغات خود به نقاط ضعف تبدیل کند؛ فرصت‌های یک نظام را به تهدید تبدیل کند. یکی این است که نشانه‌های امید را مخدوش کنند؛ مورد خدشه قرار بدهند... سعی شد این نقطه قوت [انتخابات] را تبدیل کنند به نقطه ضعف؛ این مایه امید را تبدیل کنند به مایه تردید، مایه یأس، این کار خصمانه‌ای است (بیانات مقام معظم رهبری، مهر ۱۳۸۸).

با بررسی تفاوت دشمنی‌ها در عصر حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و عصر حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و ذکر مشخصه‌های دشمنی در عصر هر دو بزرگوار، می‌توان نتیجه گرفت که در عصر حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) برای دشمنان نظام اسلامی جنگ سخت اولویت داشته و به دلیل نوپا بودن نظام، امید شکست انقلاب را داشته‌اند ولی بعد از مقاومت‌های جانانه مردم شریف ایران، دشمن به تدریج از تهدیدات سخت به تهدیدات نرم روی آورده است و به تدریج در عصر حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) جنگ نرم را در دستور کار خود قرار داده است. البته جنگ نیمه‌سخت در هر دو عصر، کنار سایر ابزارها مطمع‌نظر دشمنان بوده است. از این‌رو، در یک نگاه، جدول صفحه‌ی بعد نشانگر تفاوت مشخصه‌های دشمنی در عصر هر دو بزرگوار است.

مشخصه های دشمنی در عصر حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه)		
جنگ نرم	جنگ نیمه سخت	جنگ سخت
جنگ نرم	جنگ نیمه سخت	جنگ سخت
مشخصه های دشمنی در عصر حضرت امام خامنه ای (دام ظلّه العالی)		

جدول شماره ۱: مشخصه دشمنی در عصر حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)
(منبع: محقق‌یافته)

پیامدها و دستاورد انقلاب اسلامی در ۴۰ سال گذشته

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بخشی از بیانیه، آثار، نتایج و دستاوردهای پیروزی انقلاب را به شرح ذیل بیان فرمودند:

۱. تثبیت ثبات و امنیت کشور و تمامیت ارضی و حفاظت از مرزها را که آماج تهدید جدی دشمنان قرار گرفته بود، به پیوست معجزه پیروزی در جنگ هشت‌ساله.
۲. پیشرفت شگرف و جهش در عرصه علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی، اقتصادی و عمرانی که تا اکنون ثمرات بالنده آن روزبه‌روز فراگیرتر می‌شود، درحالی‌که ایران پیش از انقلاب در تولید علم و فناوری صفر بود. در صنعت، به‌جز مونتاژ و در علم به‌جز ترجمه، هنری نداشت.
۳. تضمین و به اوج رسیدن مشارکت مردمی در مسائل سیاسی مانند انتخابات، مقابله با فتنه‌های داخلی، حضور در صحنه‌های ملی و استکبارستیزی و در موضوعات اجتماعی مانند کمک‌رسانی‌ها و فعالیت‌های نیکوکاری.
۴. ارتقای بینش سیاسی آحاد مردم و نگاه آنان به مسائل بین‌المللی، تحلیل سیاسی و فهم مسائل بین‌المللی و خارج کردن این سطح از انحصار طبقه محدود و عزلت‌گزیده‌ای به نام روشنفکر.
۵. سنگین کردن کفه عدالت در تقسیم امکانات عمومی کشور. جمهوری اسلامی در شمار موفق‌ترین حاکمیت‌های جهان در جابه‌جایی خدمت و ثروت از مرکز به همه جای کشور و از

مناطق مرفه‌نشین شهرها به مناطق پایین‌دست آن بوده است. مفهومی که تا قبل از انقلاب و در رژیم طاغوت مشمول حال طبقه محدودی از جامعه می‌شد.

۶. افزایش دادن چشمگیر عیار معنویت و اخلاق در فضای عمومی جامعه، از قبیل مجاهدت‌های جوانان در میدان‌های سخت از جمله دفاع مقدس و روحیه برادری و ایثار که واقعاً در آنجا بود که آن‌طور عیار معنویت و اخلاق در فضای عمومی جامعه بالا رفت. الان هم خانواده‌های مدافعان حرم را می‌بینید، باز هم همین احساس را دارند.

۷. برجسته‌تر شدن روزه‌روز نماد پرابهت و باشکوه و افتخارآمیز ایستادگی در برابر مستکبران جهان، در رأس آن آمریکای جهان‌خوار. این هم به‌عنوان دستاورد دیگری است که برای مردم ایران افتخار آفریده است.

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بخشی، از اصول انقلاب که تاکنون پابرجا بوده، اشاره می‌نمایند که عبارت‌اند از:

عدم کوتاهی از اصول در مقابل دشمن

انقلاب اسلامی از ابتدا دارای شعارهای متعالی بود. جهان‌بینی توحیدی، پیوند دین و دنیا، استکبارستیزی، عدالت، آزادی، استقلال، معنویت، دفاع از مظلوم، انسان‌سازی و... از شعارهای اصلی انقلاب بود. قبل از انقلاب اسلامی، زنده ماندن مهم بود، اما چرا زنده ماندن و چگونه زنده ماندن خیلی اهمیت نداشت. این انقلاب اسلامی بود که با طرح جهان‌بینی توحیدی، چگونه ماندن و چرا ماندن را آموخت. بنابراین، اصول انقلاب اسلامی در ۴۰ سال دوم نباید از بین رود و حتی نسبت به آن کوتاهی کرد. از این‌رو، اولین مرحله دشمن‌شناسی و مقابله با آن در گام دوم انقلاب از منظر رهبری معظم انقلاب، پایبند بودن به اصول انقلاب و عدم کوتاهی از آن در مقابل دشمنان است. این چنین است که ایشان می‌فرمایند: «جمهوری اسلامی، متحجر و در برابر پدیده‌ها و موقعیت‌های نوبه‌نو، فاقد احساس و ادراک نیست، اما به اصول خود به شدت پایبند و به مرزبندی‌های خود با رقیبان و دشمنان به شدت حساس است. با خطوط اصلی خود هرگز بی‌مبالاتی نمی‌کند و برایش مهم است که چرا بماند و چگونه بماند». (گام دوم، ۱۳۹۸: ۱۴)

صراحت و شجاعت در برابر دشمنان

انقلاب اسلامی ایران، به حکم امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)، از ابتدا تاکنون زورگو و قلدر نبود. حتی در دوران مبارزه نیز امام (رحمت‌الله‌علیه) قائل به مبارزه مسلحانه و ترور نبود و بارها گفته بود که با ترور مخالف است. ایشان مبارزه فرهنگی و سیاسی را توصیه کرده و بعد از انقلاب اسلامی نیز وقتی قدرت را به دست گرفت، نه در برابر دشمن داخلی و نه در برابر دشمن خارجی، ابتدا دست به حمله نزد بلکه سعی نمود تا با رهنمود و توصیه مسائل را حل کند، اما دشمن داخلی و خارجی وقتی دست به اسلحه برد، امام (رحمت‌الله‌علیه) نیز به مقابله و دفاع محکم و مقتدرانه پرداخت. منش و روش امام (رحمت‌الله‌علیه) و اطرافیان نزدیک وی همیشه همین بوده است. رهبر معظم انقلاب نیز در دوران زعامتشان همواره سعی نموده‌اند تا حکیمانه و به صورت توصیه و رهنمود به مقابله با دشمن داخلی و خارجی بپردازند، اما زمانی که دشمن محکم و قلدرمانه ایستاد، رهبر انقلاب نیز محکم و باصلابت به مقابله با آنها پرداختند که این نگاه به دشمن را رهبران انقلاب اسلامی از مولای متقیان به ارث برده‌اند. امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) در قضیه حکمیت و خوارج، ابتدا به سخنرانی، نصیحت و خیراندیشی روی آوردند و آنها را به تقوای الهی و اخلاق توصیه نمودند، اما زمانی که خوارج دست به شمشیر برده و زن حامله‌ای را در نخلستان‌ها به قتل رساندند، امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) نیز زره جنگی به تن نمودند و با خطبه آخر خود که هر کس این رویه را می‌خواهد ادامه دهد، می‌بایست به مبارزه بیاید، به میدان جنگ رفتند. در طول ۴۰ سال عمر پربرکت انقلاب اسلامی، راه و روش امامین انقلاب نیز همواره همین بوده است. بنابراین، دومین مرحله؛ ضربت متقابل و شجاعت در برابر دشمن است. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم در این مورد می‌فرماید: «انقلاب اسلامی ملت ایران، قدرتمند اما مهربان و باگذشت و حتی مظلوم بوده است. در هیچ معرکه‌ای حتی با آمریکا و صدام، گلوله اول را شلیک نکرده و در همه موارد، پس از حمله دشمن از خود دفاع کرده و البته ضربت متقابل را محکم فرود آورده است. این انقلاب از آغاز تا امروز نه بی‌رحم و خون‌ریز بوده و نه منفعل و مردد. با صراحت و شجاعت در برابر زورگویان و گردنکشان ایستاده و از مظلومان و مستضعفان دفاع کرده است.

دفاع از مظلوم

یکی دیگر از اصول انقلاب اسلامی از ابتدای پیروزی آن تاکنون، دفاع از مظلوم در برابر ظالم بوده است و هیچ فرقی نیز بین مسلمان و غیرمسلمان، از این جهت که فقط باید به مسلمانان مظلوم کمک کند، قائل نبوده است، هر چند اولویت کمک و دفاع از مظلوم برای انقلاب اسلامی با برادران مسلمان بوده است. امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) در پیام «قطعنامه ۵۹۸» می‌فرماید: «اذناب آمریکا باید بدانند که شهادت در راه خدا مسئله‌ای نیست که بشود با پیروزی یا شکست در صحنه‌های نبرد مقایسه شود. مقام شهادت، خود اوج بندگی و سیر و سلوک در عالم معنویت است. نباید شهادت را تا این اندازه به سقوط بکشانیم که بگوییم در عوض شهادت فرزندان اسلام تنها خرمشهر و یا شهرهای دیگر آزاد شد. تمامی اینها خیالات باطل ملی‌گراهاست. ما هدفمان بالاتر از آن است. ملی‌گراها تصور نمودند ما هدفمان پیاده کردن اهداف بین‌الملل اسلامی در جهان فقر و گرسنگی است. ما می‌گوییم تا شرک و کفر هست، مبارزه هست و تا مبارزه هست، ما هستیم. ما بر سر شهر و مملکت با کسی دعوا نداریم. ما تصمیم داریم پرچم «لا اله الا الله» را بر قلل رفیع کرامت و بزرگواری به اهتزاز درآوریم».

در بیانیه گام دوم انقلاب نیز، امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به این مورد تکیه نموده و می‌فرماید: «انقلاب اسلامی با شجاعت از مظلومان و مستضعفان دفاع کرده است. این جوانمردی و مروت انقلابی، این صداقت و صراحت و اقتدار، این دامنه عمل جهانی و منطقه‌ای در کنار مظلومان جهان، مایه سربلندی ایران و ایرانی است و همواره چنین باد» (گام دوم، ۱۳۹۸: ۱۷).

عوامل مبنایی در شناخت دشمن

با وجود مشکلات عدیده در دشمن‌شناسی نخبگان جامعه، همواره عواملی وجود داشته که چراغ راهنمای مردم عادی در دشمن‌شناسی بوده و آنهایی که اراده لازم را برای دشمن‌شناسی داشته‌اند، با استفاده از این عوامل در جهت کسب بصیرت بهره برده‌اند. به بخشی از این عوامل در ذیل اشاره شده است. یکی از عوامل مهم که در کسب بصیرت مردم تأثیر مضاعف داشته، وجود و بصیرت امام و زعیم امت است. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مورد بصیرت حضرت امام (رحمت‌الله‌علیه)

می‌فرمایند: «امام (رحمت‌الله‌علیه) به معنای واقعی کلمه، یک حکیم بود. خدای متعال، حکمت به همان معنای حقیقی «ولقد اتینا لقمان الحکمة»؛ را به این مرد داده بود. او واقعاً بصیرتی داشت. خیلی از چیزهایی که ماها حتی گاهی با دقت نمی‌دیدیم، او آنها را در نگاه عادی مشاهده می‌کرد. حرف‌های او، برخاسته از چنین دلی و چنان حکمتی بود» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۶۹/۰۹/۱۴).

دومین عامل اساسی و مؤثر در دشمن‌شناسی، بصیرت خواص است؛ هرچند بصیرت آحاد جامعه در شناخت دشمن تأثیر بسزایی دارد ولی بصیرت خواص از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «هدف و آماج توطئه‌های دشمن، خواص است؛ آماج دشمن، خواص است. می‌نشینند طراحی می‌کنند تا ذهن خواص را عوض کنند؛ برای اینکه بتوانند مردم را بکشانند، چون خواص تأثیر می‌گذارند و در عموم مردم نفوذ کلمه دارند». (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۰۷/۰۱). ایشان در فراز دیگری می‌فرمایند: «بصیرت مهم است. نقش نخبگان و خواص هم این است که این بصیرت را نه فقط در خودشان، در دیگران به وجود بیاورند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۰۵/۰۵).

سومین عامل مؤثر در دشمن‌شناسی، تقوا و پرهیزگاری یا بصیرت دینی، است. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «تقوا؛ یعنی مراقبت از خود برای حرکت در صراط مستقیم الهی؛ یافتن علم و معرفت و بصیرت و براساس علم و معرفت و بصیرت، حرکت کردن. خوشبختانه جامعه ما در ماه رمضان از این افراد باسعادتگی که توانستند این برکات را کسب کنند، بسیار داشت» (بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع بزرگ مردم کرمانشاه، ۱۳۹۰/۰۶/۰۹). حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در فراز دیگر می‌فرماید: «نقطه مقابل تقوا، غفلت و بی‌توجهی و حرکت بدون بصیرت است. خدا، ناهوشیاری مؤمن را در امور زندگی نمی‌پسندد. مؤمن باید در همه امور زندگی، چشم باز و دل بیدار داشته باشد» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اقشار مختلف مردم، ۱۳۹۵/۰۹/۰۳). «با چشم باز به محیط دانشجویی و محیط کشور و محیط جهان نگاه کردن که بنده دو سه سال قبل از این تعبیر کردم به بصیرت؛ بعضی‌ها هم دردشان آمد که آقا بصیرت، بصیرت! چرا می‌گویید بصیرت؟ خب بصیرت است دیگر، بصیرت؛ یعنی با چشم باز نگاه کردن» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با بسیجیان، ۱۳۹۵/۰۴/۱۲).

عامل چهارم مؤثر در دشمن‌شناسی، هوشیاری مردم است. حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) می‌فرمایند: «هوشیاری مردم در وضع فعلی، یکی از عوامل پیروزی آنان بر باطل است» (بیانات امام

خمینی در تجلیل از تلاش کارکنان صنعت نفت در جماران، ۱۳۶۷/۱۰/۲۰) یا در فراز دیگری می‌فرماید: «ان شاء الله ملت عزیز ما با بصیرت و هوشیاری جواب همه فتنه‌ها را خواهد داد. برادران و خواهران با هوشیاری بسیار و دید اسلامی - سیاسی با مسائل برخورد کنید» (بیانات امام خمینی در سالگرد کشتار خونین مکه و قبول قطعنامه ۵۹۸ در جماران، ۱۳۶۷/۰۴/۲۹). «البته مردم واقعاً هوشیار و بصیرند. انسان چه بگوید در قبال این هوشیاری و بصیرت مردم؟ عامه مردم همیشه به مصالح کشور با نظر درستی نگاه کرده‌اند؛ این تجربه ماست» (بیانات امام خمینی در اجتماع مردم شیروان، ۱۳۶۷/۰۷/۰۲).

حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) می‌فرماید: «حضور شما در صحنه‌های انقلاب و هوشیاری و آمادگی‌تان، دشمن را مأیوس خواهد کرد. با هوشیاری و وحدت کلمه از نهضت در مقابل خطرات پاسداری کنید» (امام خمینی، ج ۶: ۵۷ - ۵۸).

عوامل تضعیف‌کننده شناخت دشمن

سابقه تاریخی نشان می‌دهد که در بعضی مقاطع، ملت‌ها و امت‌ها و حتی خواص جامعه بنا به عوامل یا دلایلی از شناخت و مقابله با دشمن غافل شده‌اند که منجر به لطمات و تبعات جبران‌ناپذیری شده است که در ذیل به بخشی از این عوامل از دیدگاه امامین انقلاب اشاره می‌شود.

تفرقه و اختلاف

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «یکی از چیزهایی که قطعاً منافی با پیشرفت است، اختلاف و تفرقه است؛ تفرقه میان آحاد ملت، تفرقه میان مسئولین، تفرقه میان بخش‌های گوناگون نظام، تفرقه میان نظام و مردم. این انسجام و یکپارچگی‌ای که انقلاب به ما داد، باید مثل یک ناموس مقدسی حفظ شود» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مردم استان فارس، ۱۳۸۹/۱۱/۱۹).

بی‌بصیرتی خواص

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «بنابراین، بصیرت مهم است. نقش نخبگان و خواص هم این است که این بصیرت را نه فقط در خودشان، در دیگران به وجود

بیاورند. آدم گاهی می‌بیند که متأسفانه بعضی از نخبگان خودشان هم دچار بی‌بصیرتی‌اند؛ نمی‌فهمند؛ اصلاً ملتفت نیستند. یک حرفی یکهو به نفع دشمن می‌پراندند؛ به نفع جبهه‌ای که هم‌مش نابودی بنای جمهوری اسلامی است به نحوی. نخبه هم هستند، خواص هم هستند، آدم‌های بدی هم نیستند، نیت بدی هم ندارند، اما این است دیگر؛ بی‌بصیرتی است دیگر» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای دفتر رهبری و سپاه حفاظت ولی امر، ۱۳۸۸/۰۵/۰۵)

دنیاطلبی

این مانع از بزرگ‌ترین آفت‌های جامعه اسلامی است. حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) در این زمینه می‌فرماید: «ملت عزیز ما که مبارزان حقیقی و راستین ارزش‌های اسلامی هستند، به‌خوبی دریافته‌اند که مبارزه با رفاه‌طلبی سازگار نیست و آنها که تصور می‌کنند مبارزه در راه استقلال و آزادی مستضعفان و محرومان جهان با سرمایه‌داری و رفاه‌طلبی منافات ندارد، با الفبای مبارزه بیگانه‌اند و آنهايي هم که تصور می‌کنند سرمایه‌داران و مرفه‌ان بی‌درد با نصیحت و پند و اندرز متنبه می‌شوند و به مبارزان راه آزادی پیوسته و یا به آنان کمک می‌کنند، آب در هاون می‌کوبند. بحث مبارزه و رفاه و سرمایه، بحث قیام و راحت‌طلبی، بحث دنیاخواهی و آخرت‌جویی دو مقوله‌ای است که هرگز باهم جمع نمی‌شوند و تنها آنهايي تا آخر خط با ما هستند که درد فقر و محرومیت و استضعاف را چشیده باشند» (صحیفه نور جلد ۲۰ صفحه ۲۳۵)

دشمنان درونی

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «استکبار از همه کمینگاه‌های سیاسی و نظامی و فرهنگی و اقتصادی خود به ما حمله کرده است. ما دو دشمن داریم: یک دشمن، دشمن درونی است؛ یک دشمن، دشمن بیرونی است. دشمن درونی خطرناک‌تر است. دشمن درونی چیست؟ دشمن درونی خصلت‌های بدی است که ممکن است ما در خودمان داشته باشیم. تنبلی، نشاط کار نداشتن، ناامیدی، خودخواهی‌های افراطی، بدبین بودن به دیگران، بدبین بودن به آینده، نداشتن اعتماد به خود - نه به شخص خود و نه به ملت خود - اینها بیماری است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۰۲/۱۶).

راحت طلبی

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرمایند: «اگر دچار راحت‌طلبی شدید، اگر از بینات و واضحات غفلت کردیم، شکست می‌خوریم؛ خدا که با کسی خویشاوندی ندارد. اگر ایستادید - همچنان که تا امروز ایستاده‌اید - و متکی به خدا و دین خدا بودید، قطعاً پیروز می‌شوید» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳۹۱/۰۸/۱۰).

غفلت از دشمن

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرمایند: «غفلت از اینکه ممکن است به حرکت عمومی ملت ایران ضربه‌ای وارد شود، چیز خطرناکی است. هشیار باشید. این همان توصیه‌ی امیر مؤمنان (علیه‌السلام) است که فرمودند: «و من نام لم ینم عنه»؛ در عرصه‌ی زندگی سیاسی دچار خواب‌آلودگی نشویم» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳۸۸/۰۶/۰۴)، یا در جای دیگر می‌فرمایند: «هیچ مجموعه‌ای را مردم ستایش نمی‌کنند وقتی که از وجود دشمن غفلت کند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اقشار مختلف مردم، ۱۳۹۴/۱۱/۱۹).

بی‌بصیرتی

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرمایند: «عزیزان من! تمام مشکلاتی که برای افراد یا اجتماعات بشر پیش می‌آید، بر اثر یکی از این دو است: یا عدم بصیرت، یا عدم صبر. یا دچار غفلت می‌شوند، واقعیت‌ها را تشخیص نمی‌دهند، حقایق را نمی‌فهمند، یا با وجود فهمیدن واقعیت‌ها، از ایستادگی خسته می‌شوند. لذا به خاطر یکی از این دو، یا هر دو، تاریخ بشر پُر از محنت‌های بزرگ ملت‌هاست؛ پُر از غلبه‌ی زورگویان عالم بر ملت‌های ضعیف‌النفوس و غافل است. نقطه‌ی مقابل تقوا، غفلت و بی‌توجهی و حرکت بدون بصیرت است. خدای ناهشیاری مؤمن را در امور زندگی نمی‌پسندد» (بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۶۹/۰۱/۱۰).

نتایج و پیامدهای شناخت دشمن

هرگاه جامعه اسلامی با تبعیت از امام و مقتدای خود در مسیر دشمن‌شناسی و کسب بصیرت قدم برداشته و بصیرت لازم را پیدا کرده‌اند، نتایج پرباری را برای امت و جامعه اسلامی داشته که در ذیل به تعدادی از عناوین آن و بیانات مرتبط از امامین انقلاب اشاره می‌شود.

دفاع از نظام و حفظ آن

یکی از نتایج پربار بصیرت و دشمن‌شناسی، دفاع از نظام اسلامی و حفظ آن از گزند دشمنان بوده که حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «رحمت خدا بر شما مردم عزیز، بر شما جوانان عزیز که این‌جور بصیرت و آمادگی را از خودتان نشان می‌دهید و دشمن را از دست‌اندازی به کشورتان و نظامتان و انقلابتان مأیوس می‌کنید» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مردم قم در سالگرد قیام ۱۹ دی، ۱۳۸۸/۰۱/۱۹).

پیشرفت و شکوفایی

ثمره دیگر بصیرت و دشمن‌شناسی، پیشرفت و شکوفایی جامعه اسلامی است که حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «جمهوری اسلامی به برکت تمسک به اسلام، به برکت تکیه به مردم، به برکت بصیرت و آگاهی‌ای که مردم ما بحمدالله دارند، نه فقط ثبات دارد و ایستادگی کرده بلکه پیشرفت کرده است» (بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۵/۱۰/۱۹). آن حضرت در فراز دیگری می‌فرماید: «ملت ایران، اگر می‌خواهد راه عزت، پیشرفت، توسعه، سازندگی و رفاه زندگی را ادامه دهد و به نتیجه برساند، باید به استقامت و ایستادگی در مقابل دشمنان و استکبار پردازد» (بیانات مقام معظم رهبری در مراسم هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)، ۱۳۷۵/۰۳/۱۴).

اقدام و عمل به موقع

سومین نتیجه شناخت دشمن اقدام و عمل به موقع در مقابل اقدامات دشمن است. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «وقتی جوان‌ها بصیرت لازم را دارند و دشمن را که در مقابل آنها است، می‌شناسند، در شناخت دشمن اشتباه نمی‌کنند و تصمیم بر مقابله با دشمن را در خودشان ضعیف نمی‌کنند؛ دشمن نمی‌تواند حرکتی بکند؛ دشمن نمی‌تواند ضربه‌ای بزند؛ دشمن

نمی‌تواند این حرکت عظیم را متوقف کند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نوجوانان و جوانان شرکت‌کننده در کاروان‌های راهیان نور، ۱۳۹۶/۱۲/۱۹).

غلبه بر دشمن

از نتایج مهم دیگری که کسب بصیرت و دشمن‌شناسی دارد، پیروزی و غلبه بر دشمن است. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «عمل صالح بر اساس ایمان، ایمان راسخ و ایمان درست، ایمان همراه با بصیرت و تداوم و استقامت، اگر چنانچه بود، پیروزی قطعی است. اینهایی که پیروز نمی‌شوند، یکی از اینها را ندارند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۲/۱۰/۱۹). ایشان در فراز دیگری می‌فرمایند: «عامل پیروزی این است که یک جماعتی - در یک مقیاس بزرگ، یک ملّتی - ایمان درستی داشته باشد و این ایمان، راسخ باشد و این ایمان با بصیرت همراه باشد و این ایمان و بصیرت با عمل و اقدام همراه باشد؛ اینها وقتی روی هم گذاشته شد، نصرت قطعی است. عمل صالح بر اساس ایمان، ایمان راسخ و ایمان درست، ایمان همراه با بصیرت و تداوم و استقامت، اگر چنانچه بود، پیروزی قطعی است». فراز دیگری از ایشان مؤید این امر است: «با بصیرت در امور پیرامونی و مسائل جاری، با بصیرت نسبت به دشمن و بصیرت نسبت به میدان عمل و جبهه مبارزه، پیروزی قطعی است» (همان).

عدم اعتماد به دشمن

آخرین پیامد و نتیجه شناخت دشمن که در این بخش به آن اشاره می‌شود، عبارت است از عدم اعتماد به دشمن؛ درجایی که دشمن به‌طور واقعی مورد شناسایی قرار گرفت، هیچ آدم عاقلی به آن اعتماد نخواهد کرد. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با شناخت حکیمانهای که از آمریکایی‌ها دارند، در این زمینه می‌فرماید: «آمریکایی‌ها، هم غیرقابل اعتمادند، هم غیرمنطقی‌اند، هم در برخوردشان صادق نیستند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام، ۱۳۹۲/۰۴/۳۰).

«مطالبه بعدی ما از مسئولین این بوده است که گفتیم به طرف مقابل اعتماد نکنید. خوشبختانه اخیراً یکی از مسئولین محترم صریحاً گفت که ما به طرف مقابل هیچ اعتمادی نداریم و این خیلی چیز خوبی

است. گفتیم به طرف مقابل اعتماد نکنید» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مداحان اهل بیت (علیهم‌السلام)، ۱۳۹۴/۰۱/۲۰). ایشان در فراز دیگری دربارهٔ این موضوع می‌فرمایند: «کما اینکه آمریکایی‌ها باکمال وقاحت دارند میگویند. اگر در قضیه‌ی هسته‌ای، ایران کوتاه هم بیاید، تحریم‌ها یکجا و همه برداشته نخواهد شد؛ این را صریح دارند میگویند. این نشان‌دهندهٔ این است که به این دشمن نمی‌شود اطمینان کرد، نمی‌شود اعتماد کرد» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مردم قم، ۱۳۹۳/۱۰/۱۷).

تقابل نمادهای دشمنی

تقابل جبهه حق با جبهه باطل

از ابتدای شکل‌گیری هستهٔ اولیه انسان عاقل و مکلف روی زمین، تقابل بین حق و باطل، امام نور و امام نار و دو جبههٔ حزب‌الله و حزب الشیطان پدیدار گشت و سرپیچی شیطان از فرمان ذات ربوبی و عصیان از سجده در برابر حضرت آدم (علیه‌السلام) رقم خورد و با ایستادگی قاییل به‌عنوان نماد امام نار در برابر هابیل، به‌عنوان نماد امام نور، دو جبههٔ حق و باطل واقعیت عینی پیدا نمود و این دو خط و دو جبهه در بستر تاریخ تداوم یافت و جبههٔ نوح، ابراهیم، موسی، عیسی و محمد (صلی‌الله‌علیه‌وآله) به‌عنوان قافله‌سالاران جبههٔ حق و همچنین، نمرود، فرعون، ابوسفیان، یزید و هارون به‌عنوان محور باطل در برابر هم تاریخ‌ساز شدند و بستر آزمایش دیگر انسان‌ها گردیدند (سعیدی، ۱۳۹۷: ۸۳).

تقابل جبههٔ عدل و ظلم

در قرآن کریم در خیلی از موارد، دو مفهوم عدل و ظلم در مقابل هم به‌کار برده شده است. در رأس جبههٔ عدل، خداوند متعال قرار دارد. جایی که خداوند متعال می‌فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾؛ خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می‌دهد و از فحشا و منکر و ستم، نهی می‌کند؛ خداوند به شما اندرز می‌دهد، شاید متذکر شوید! (آیهٔ شریفهٔ ۹۰، سورهٔ مبارکهٔ نحل).

تقابل جبههٔ امام نور و امام نار

با توجه به نقش و تأثیر ائمه و پیشوایان هر قوم و گروهی در اغلب موارد، مهم‌ترین برخوردها

و تقابل بین روسای هر قومی است که هر کدام سعی و تلاش در هدایت امت خود به سوی هدف ازپیش تعیین شده دارند، خداوند متعال این سران قوم را با عنوان امام هر قوم یاد کرده و فعالیت و نتیجه تلاش آنها را در آیه ذیل بیان می‌دارد.

(وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ)؛ و آنان را پیشوایانی قرار دادیم که به فرمان ما، (مردم را) هدایت می‌کردند و انجام کارهای نیک و برپاداشتن نماز و ادای زکات را به آنها وحی کردیم و تنها ما را عبادت می‌کردند (آیه شریفه ۷۳، سوره مبارکه انبیا).

تقابل جبهه مؤمن و کافر و منافق

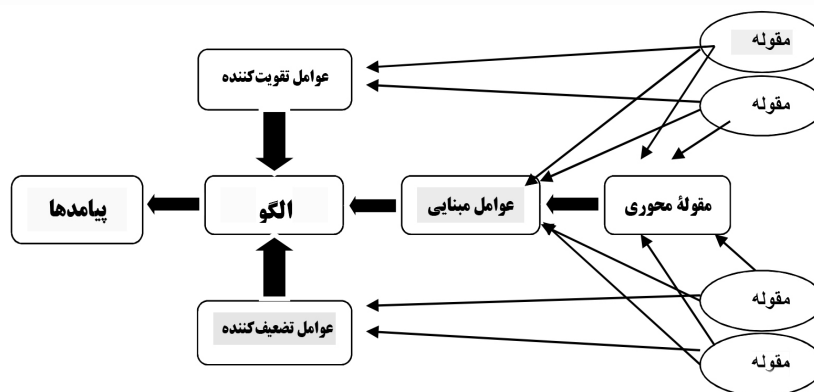
خداوند متعال در آیات متعددی کافران را با خصوصیتی از قبیل تکذیب‌کنندگان پیامبر و آیات الهی، تکذیب‌کنندگان آخرت، متکبران و... نام برده است که آیه ذیل به‌عنوان نمونه ذکر شده است. (مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ)؛ کسی که دشمن خدا و فرشتگان و رسولان او و جبرئیل و میکائیل باشد (کافر است و) خداوند دشمن کافران است (آیه شریفه ۹۸، سوره مبارکه بقره).

شکل شماره ۲: تقابل نمادهای دشمنی (منبع: محقق ساخته)

چارچوب نظری تحقیق

چارچوب نظری، مبنایی است که فرد پژوهشگر براساس آن، درباره روابط بین عواملی که در ایجاد مسئله مهم تشخیص داده شده نظریه‌پردازی می‌کند، به دلیل اینکه تحقیق حاضر از نوع نظریه‌پردازی است، نیازی به طرح چارچوب نظری ندارد. «روش نظریه‌پردازی «داده بنیاد»^۱ روشی است که محقق تلاش می‌کند تا اهداف تحقیق خود را با آن محقق سازد» (ایران‌نژاد، ۱۳۸۲: ۷۴). مدل مفهومی با استفاده از روش نظریه‌پردازی «داده بنیاد» تعیین می‌شود و این مدل نظری به آشکارسازی مفاهیم دقیق تحقیق پرداخته و به کشف روابط بین پدیده‌ها از طریق قواعد منطقی توجه می‌کند. تحقیق حاضر به دنبال یافتن الگوی دشمن‌شناسی از دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب است. در فرجام تحقیق براساس اصول روش کیفی داده بنیاد، مدل مفهومی الگوی دشمن‌شناسی برابر نمودار شماره ۱، ترسیم خواهد شد. در روش داده بنیاد با طی مراحل، در کدگذاری باز ابتدا مقوله‌ها شکل می‌گیرند. سپس، در مرحله بعدی با کدگذاری محوری مقوله‌های محوری پدید می‌آیند، در کدگذاری انتخابی مؤلفه‌ها تعیین می‌گردند و در نهایت در چهار بُعد عوامل (مبنایی، تقویت‌کننده، تضعیف‌کننده و پیامدهای دشمن‌شناسی) ساماندهی می‌گردند.

نمودار شماره ۱: مدل مفهومی

¹ Grounded Theory

روش‌شناسی

روش این پژوهش، از نظر روش اجرا با رویکرد کیفی انجام می‌شود و از نظر نوع داده‌ها، کیفی و داده بنیاد است. نوع تحقیق از نظر هدف کاربردی - توسعه‌ای است، چون نتایج آن می‌تواند مورد استفاده کاربردی در مجموعه‌های نظام اسلامی قرار گیرد و از طرفی چون از جنبه نظری - علمی، توسعه بخشی از مباحث نظری مربوط به دشمن‌شناسی است، در نتیجه توسعه‌ای محسوب می‌شود.

روایی و پایایی

یکی از اقداماتی که محقق باید به دقت انجام دهد، بررسی اعتبار و روایی ابزارهای سنجش مورد استفاده است. در این پژوهش‌ها که با روش داده بنیاد اجرا می‌شود، روایی بیشتر بر روی صحت داده‌ها (روایی درونی) تأکید دارد تا معنایی که در مطالعات کمی به کار می‌رود. در این پژوهش که از روش نظریه داده بنیاد در آن استفاده شده و داده‌ها از طریق بررسی به دست آمده است، اعتبار و روایی ابزار سنجش بایستی به صورت جداگانه بررسی و مورد توجه قرار گیرد.

«اعتبار به معنای این است که آیا ابزارهای اندازه‌گیری، سنجش و جمع‌آوری داده‌ها توانایی سنجش واقعیت را دارا هستند؟ آیا ما مطمئن هستیم که با این ابزارها می‌توانیم به واقعیت دست یابیم؟ «آیا آنچه را که ما مشاهده و ثبت می‌کنیم یا مورد پرسش قرار می‌دهیم، واقعاً همان هدف اصلی و تعیین‌شده تحقیق است یا نه؟ به عبارت دیگر، آیا همان چیزی اندازه‌گیری می‌شود که ما مدعی اندازه‌گیری آن هستیم» (کاظم‌زاده، ۱۳۷۱: ۴۲). کارتر (۲۰۱۸) معتقد است که برای اندازه‌گیری اعتبار داده‌ها، می‌توان از معیارهای متعددی استفاده کرد، برای شواهد بیشتر تعمیم یا انتقال آن به دیگر موارد؛ چه مقدار داده به عوامل اتفاقی بستگی دارد و اینکه اعتبار داده‌ها تا چه میزان می‌تواند به وسیله تحقیقات دیگر تأیید شود.

«علاوه بر اعتبار، سنجش باید از ثبات هم برخوردار باشد؛ یعنی هرگاه آن را دو بار تکرار کنند، به همان نتایج برسند» (ازکیا، ۱۳۸۲: ۴۹۹). مقصود از روایی وسیله اندازه‌گیری؛ یعنی اگر خصیصه مورد سنجش با همان وسیله یا وسیله‌ای مشابه و قابل مقایسه با آن تحت شرایط مشابه، دو بار اندازه‌گیری شود، نتایج حاصله تا چه حد می‌تواند دارای ویژگی‌های تکرارپذیری و بازیافت‌پذیری

باشد؛ یعنی آیا می‌توان آن را در موارد متعدد به کار برد و در همه موارد نتایج یکسان تولید کرد (ساروخانی، ۱۳۷۷: ۱۴۶). از این رو، برای اثبات بحث روایی و پایایی از دیدگاه‌های دیگر نیز برای ارزیابی استفاده می‌گردد.

«روایی^۱ اشاره دارد به میزانی که یافته‌ها، واقعیت را توصیف می‌کنند. ریشه‌های معیار روایی را می‌توان در پارادایم اثبات‌گرایی یافت» (مهرابی و دیگران، ۱۳۹۰: ۲۴). «در تحقیق کمی، روایی را می‌توان این‌گونه تعریف نمود که روایی؛ یعنی یک تحقیق تا چه حد دقیقاً آنچه را که قصد ارزیابی‌اش را داشته، سنجیده است (گل‌افشانی، ۲۰۰۳: ۵۵۹). «تعریف فوق در تحقیقات کیفی جایگاه چندانی ندارد، چراکه در تحقیق کیفی، هدف، ارزیابی چیزی نیست» (استنباکا^۲، ۲۰۰۱: ۵۵۱)، «بلکه هدف درک جهان اجتماعی از منظر پاسخگویان (مشارکت‌کنندگان) به وسیله توصیف تفصیلی و دقیق از اقدامات شناختی و نمادین آنها و شناخت معنی مرتبط با رفتار قابل مشاهده آنهاست» (میلز^۳، ۲۰۰۲: ۳۷).

«با وجود اینکه برخی معتقدند روایی به عنوان یک معیار سنتی کمی هیچ ارتباطی با تحقیق کیفی ندارد» (مهرابی و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۶)، «اما بعضی معتقدند هنگامی که از روایی تحقیق صحبت می‌کنند معمولاً به واژه‌هایی همچون (باورپذیری) «قابل دفاع؛ «امانت‌دار؛ بودن اشاره می‌کنند» (فقیهی و علیزاده، ۱۳۸۴: ۱۱).

«پایایی^۴ بیانگر پایداری و تشابه نتایج اندازه‌گیری در دوره‌های مختلف زمانی است، از آنجایی که روایی بدون پایایی نمی‌تواند وجود داشته باشد نشان دادن اولی برای اثبات دومی کافی است (ممیزی تحقیق) را می‌توان به منزله روش خوبی برای بهبود قابلیت اطمینان، پیشنهاد کرد و آن عبارت است از بررسی فرایند محصول تحقیق توسط داوران برای سازگاری آنها» (مایز و پوپ^۵، ۲۰۰۲: ۵۰ - ۵۲).

با پذیرش این معیارها به عنوان شاخص‌های تحقیق کیفی، تحقیق حاضر به دلیل نقل داده‌ها از (عین بیانات) و از اسناد معتبر، شاخص امانت‌داری و انتساب داده‌ها به آن حضرات، هر دو شاخص باورپذیری و قابل دفاع بودن را به دلایل زیر در حد بسیار بالایی داراست.

به منظور اطمینان بیشتر، سنجش روایی و پایایی تحقیق و صحت استنباط از بیانات امامین

¹ Validity

² Stenbacka

³ Miles

⁴ Reliability

⁵ Mays, N. and pope

انقلاب و استخراج مفاهیم از واحدهای تحلیل، چنانچه در فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) (واحد زمینه پاراگراف انتخاب شده است) مفاهیم احصاء شده عیناً یافت نمی‌شد، واحد زمینه به صورت استنباطی گردآوری می‌شد؛ از این رو، مطالب گردآوری شده براساس استنباط در قالب جدول کدگذاری باز جهت اخذ حساسیت نظری بین ۱۰ نفر از خبرگان توزیع گردید. با تکرار کدگذاری توسط کارشناس دیگری که آشنایی لازم را داشته، اقدام شده است و نتایج دو کدگذاری بهم بسیار نزدیک و اختلاف‌ها بسیار اندک و کمتر از ۱۰ درصد بوده و از سوی خبرگان مورد تأیید قرار گرفته است. بعد از اجرای آزمایشی سؤالات و قبل از اجرای اصلی با توجه به نظرات متخصصان علمی و متخصصان حرفه‌ای، نکات مبهم و نارسای پرسشنامه، برطرف گردید و برخی از آنها که ارتباطی با موضوع و اهداف تحقیق نداشتند، حذف و چند شاخص دیگر که به نظر می‌رسید ارتباط تنگاتنگی با موضوع پژوهش داشته باشند، به شاخص‌های قبلی اضافه شده و در نهایت، پس از اعمال نظرات اصلاحی، پرسشنامه تدوین شد و اعتبار آن توسط افراد مذکور، مورد تأیید قرار گرفت.

با توجه به اینکه روایی تحقیق اشاره دارد به میزانی که یافته‌ها، واقعیت را توصیف می‌کند. به عبارتی یک تحقیق تا چه حد دقیقاً آنچه را که قصد ارزیابی‌اش را داشته سنجیده است. در تحقیقات کیفی معمولاً از واژه‌هایی همچون «باورپذیری»، «قابل دفاع» و «امانت دار» بودن استفاده می‌شود. در تحقیق حاضر، پس از مشورت با ۱۰ نفر از خبرگان حوزه دشمن‌شناسی، به دلیل ذکر و نقل داده‌ها از اصل متن بیانات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم و از اسناد معتبر و اسناد داده‌ها به ایشان، شاخص‌های مذکور که گویای روایی تحقیق است، در حد بسیار بالایی قرار دارد. پایایی تحقیق بیانگر پایداری و تشابه نتایج اندازه‌گیری در دوره‌های مختلف زمانی است. در تحقیقات کیفی وجود روایی و اثبات آن برای تحقق پایایی کافی است. در تحقیق حاضر به دلیل بهره‌مندی مستمر از نظر خبرگان حوزوی و مسئولان مرتبط در کلیه مراحل و فرایندهای تحقیق، اعم از «واژه‌گزینی» و «واژه‌کوی» برای انتخاب متون مرتبط، «کدگذاری داده‌ها» و «ارزیابی نهایی»، برداشت محقق از بیانات این است که پایایی مورد انتظار برای یک پژوهش به خوبی تخمین و برآورد شده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

مرحله اول؛ تشکیل بانک داده

این مرحله به دلیل تعیین متن و داده‌های اصلی برای تحقیق، از مراحل مهم بشمار می‌رود. در این مرحله، بعد از انتخاب موضوع و عنوان تحقیق، به تناسب آنها با مطالعه دقیق و مکرر بیانیه، کلمات و جملاتی از متن بیانیه که به صورت مستقیم یا تلویحی ارتباط با دشمن‌شناسی داشت از متن تعیین و داده‌های موردنظر برای تحلیل آماده شد که منجر به جمع‌آوری متن موردنظر، داده اولیه و بانک داده‌ها گردید.

مرحله دوم؛ کدگذاری باز

در این مرحله با مطالعه خطبه‌خط متن تهیه‌شده، ابتدا کوچک‌ترین واحد تحلیل (پاراگراف) از متن برای کدگذاری انتخاب و در جدولی به شکل جدول ذیل سازمان‌دهی گردید که شامل ۳۶ ردیف شد. بعد از مطالعه، به طور مجدد نسبت به دادن یک یا چند برچسب یا کدهای (مفاهیم) متناسب به هر کدام از آنها و همچنین شناسه مربوطه اقدام شد که با مطالعه مکرر و مجدد، بعضی از مفاهیم حذف یا ادغام گردید و در نهایت حدود ۱۳۸ مفهوم یا کد، استخراج شد. در ذیل نمونه‌ای از جدول کدگذاری باز درج می‌گردد.

شناسه	مفهوم یا کد اولیه	داده‌های اولیه	ردیف
A11	عدم شروع حمله و جنگ	ایران اسلامی در هیچ معرکه‌ای، حتی با آمریکا و صدام، گلوله اول را شلیک نکرده و در همه موارد، پس از حمله دشمن از خود دفاع کرده و البته ضربت متقابل را محکم فرود آورده است. این انقلاب از آغاز تا امروز نه بی‌رحم و نه خون‌ریز بوده و نه منفعل و نه مردد. با صراحت و شجاعت در برابر زورگویان و گردنکشان ایستاده و از مظلومان و مستضعفان دفاع کرده است.	۱
A12	دفاع همه‌جانبه در مقابل حمله		
A13	انقلاب؛ نه بی‌رحم و نه خون‌ریز		
A14	انقلاب؛ نه منفعل و نه مردد		
A15	ایستادگی با صراحت		
A16	شجاعت در برابر زورگویان		
A17	دفاع از مظلومان و مستضعفان		
A18	راهزنان فکر، عقیده و آگاهی	راهزنان فکر و عقیده و آگاهی بسیارند؛ حقیقت را از دشمن و پیاده‌نظامش نمی‌توان شنید	۲
A19	دروغ‌گویی دشمنان و پیاده‌نظامش		

جدول شماره ۲: نمونه کدگذاری باز

مرحله سوم؛ کدگذاری محوری

در این مرحله با مقایسه و دسته‌بندی عناوین استخراج‌شده از داده‌ها در مرحله قبل، زمینه‌های مشترک بین آنها کشف و با طبقه‌بندی مفاهیم مشابه در قالب مفاهیم محوری، دسته‌بندی گردید که با استفاده از تکنیک مقایسه پایدار، زمینه ظهور ابعاد مشترک مفاهیم که همان کدگذاری محوری است، فراهم گردید. حاصل این مرحله از فرایند، شکل‌گیری شاخص‌ها بود که تعداد آن ۶۴ مورد بود. جدول ذیل نمونه‌ای از مرحله کدگذاری محوری است.

مؤلفه‌ها	شناسه	مفهوم یا کد اولیه
مرزبندی با دشمن	A10	حساسیت شدید به مرزبندی با دشمنان
عدم جنگ‌طلبی	A11	عدم شروع حمله و جنگ
دفاع همه‌جانبه	A12	دفاع همه‌جانبه در مقابل حمله
عدم خونریزی	A13	انقلاب نه بی‌رحم و نه خون‌ریز
فعال و صریح	A14	انقلاب نه منفعل و نه مردد
استقامت و پایداری	A15	ایستادگی با صراحت
استقامت و پایداری	A16	شجاعت در برابر زورگویان

جدول شماره ۳: نمونه کدگذاری محوری

مرحله چهارم؛ کدگذاری انتخابی

در این مرحله در یک دسته‌بندی کلی‌تر، داده‌های سازمان‌دهی‌شده در قالب مؤلفه‌های محدودتری دسته‌بندی شد و به تعداد ۱۴ مورد رسید. هرچند انتظار می‌رفت که چارچوب نظری در این مرحله پدیدار شود، ولی چنین نشد.

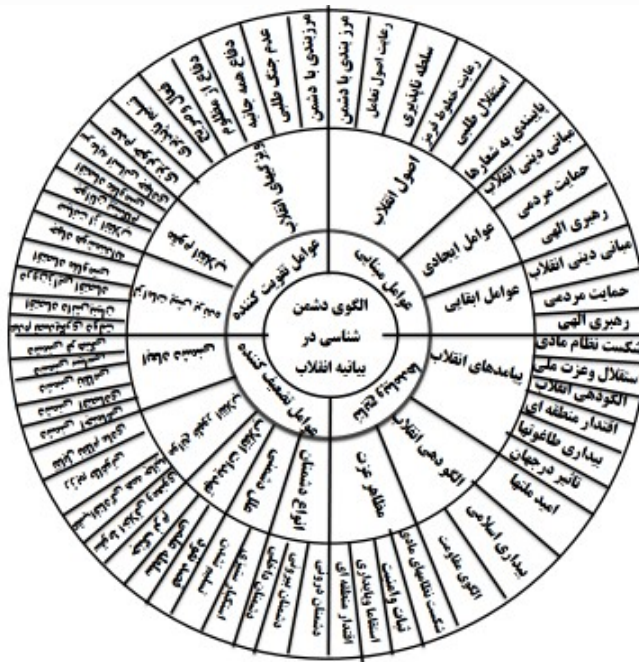
ابعاد	مؤلفه‌ها	شناسه	مفهوم یا کد اولیه
ویژگی انقلاب	مرزبندی با دشمن	A10	حساسیت شدید به مرزبندی با دشمنان
ویژگی انقلاب	دفاع همه‌جانبه	A12	دفاع همه‌جانبه در مقابل حمله
پیامدهای انقلاب	استقامت و پایداری	A15	ایستادگی با صراحت
اصول انقلاب	استقامت و پایداری	A16	شجاعت در برابر زورگویان

دفاع از مظلومان و مستضعفان	A17	دفاع از مظلوم	پیامدهای انقلاب
راهزنان فکر، عقیده و آگاهی	A18	دشمنی فرهنگی	ابعاد دشمنی
دروغ‌گویی دشمنان و پیاده‌نظامش	A19	دشمنی فرهنگی	ابعاد دشمنی

جدول شماره ۴: نمونه کدگذاری انتخابی

مرحله پنجم؛ مدل‌سازی

این مرحله از مراحل قبلی جدا بوده و فرایند سختی را شامل می‌شود. در این مرحله، با مشاوره‌های مختلف و اجرای تکنیک چندرأیی در میان خبرگان، الگوی نهایی پدیدار شد. ۱۴ مؤلفه استخراج شده از مراحل قبل در قالب چهار بُعد و هر یک با نقش و جایگاه معینی به شرح ذیل دسته‌بندی شد: ۱. عوامل مؤثر یا مبنایی؛ ۲. عوامل تقویت‌کننده؛ ۳. عوامل تضعیف‌کننده؛ ۴. نتایج و پیامدهای الگوی دشمن‌شناسی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب، حاصل از اجرای روش داده بنیاد در شکل شماره ۲ آمده است.

شکل شماره ۲: الگوی دشمن‌شناسی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

روش‌شناسی نظریه داده بنیاد روشی برای تولید نظریه است نه آزمون نظریه؛ بنابراین چنانچه لازم باشد در تحقیقی جداگانه علاوه بر نظریه‌پردازی نسبت به سنجش و آزمون نظریه از طریق روش کمی و تجزیه تحلیل آماری انجام می‌شود و این تست نظریه نیز به معنی اعتبار سنجی کلام امامین انقلاب نیست بلکه سنجش صحت برداشت محقق از کلام آن بزرگواران و ابتکار محقق در دسته‌بندی مطالب و تعیین روابط بین آنهاست.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالعات انجام‌شده از مبانی نظری موضوع و متون بیانات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و مخصوصاً تحلیل محتوای بیانات و بیانیه گام دوم انقلاب، بیانگر این است که عوامل مؤثر بر دشمن‌شناسی در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی عبارت‌اند از: عوامل مبنایی شامل (اصول انقلاب، عوامل ایجاد، عوامل ابقایی)؛ یعنی به عبارت دیگر همان مبانی دینی انقلاب، حمایت مردمی و رهبری الهی حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)، ضمن اینکه به عنوان عوامل مبنایی انقلاب اسلامی محسوب می‌شوند از عوامل مبنایی دشمن‌شناسی تلقی می‌گردند؛ یعنی مهم‌ترین مبنای دشمن‌شناسی توجه و توسل به مبانی دینی است یا داشتن رهبر الهی مهم‌ترین علت وجود بصیرت-دهی و دشمن‌شناسی ملت شریف ایران بوده است.

عوامل تقویت‌کننده (ویژگی‌های انقلاب از جمله مرزبندی با دشمنان)، مهم‌ترین راه تفکیک دوست از دشمن و از عوامل تقویت‌کننده دشمن‌شناسی است و سایر ویژگی‌های انقلاب، معیارها و شاخص‌های تفکیک دوست و دشمن هستند یا در ارزیابی انقلاب، شاخص‌هایی مانند وجود سرمایه انسانی - جهادی از عوامل تقویت‌کننده دشمن‌شناسی و مقابله با دشمن در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است و الزامات پیش‌برنده انقلاب نیز به همین شکل می‌باشد.

عوامل تضعیف‌کننده (انواع دشمنان، تهدیدات انقلاب، موانع ظهور انقلاب و ابعاد دشمنی)، از جمله عوامل تضعیف‌کننده دشمن‌شناسی در انواع دشمنان، دشمنان درونی هستند که بخشی از آنها از قبیل ضعف‌های مدیریتی، تنبلی، نشاط کار نداشتن، ناامیدی، خودخواهی‌های افراطی، بدبین

بودن به دیگران، بدبین بودن به آینده و نداشتن اعتماد به خود، دشمنان درونی هستند. نتایج و پیامدها (مظاهر عزت، الگودهی انقلاب، پیامدهای انقلاب) نشان می‌دهد که هر کدام از عوامل دارای شاخص‌هایی است که در مدل بالا ذکر شده است، مثل شکست نظام‌های مادی، ثبات، امنیت، استقامت، پایداری و اقتدار منطقه‌ای از جمله مظاهر عزتی است که از نتایج و پیامدهای دشمن‌شناسی است و از طرفی الگودهی انقلاب، نتیجه دشمن‌شناسی در انقلاب است که امید ملت‌ها، بیداری اسلامی و الگوی مقاومت از ثمره‌های آن در سطح بین‌المللی است.

پیشنهادات

۱. ابعاد دشمنی و عوامل تضعیف و تشدید آن برای مسئولان تبیین گردد.
۲. تحقیق دیگری در زمینه نحوه مقابله با دشمنان و در رأس آنها استکبار، اجرا و تشریح شود.

منابع و مأخذ:

الف) منابع فارسی

۱. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، سید علی (۱۳۶۸ - ۱۳۹۵)، «حدیث ولایت (مجموعه رهنمودها)»، تهران: موسسه نشر آثار.
۲. امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)، سید روح‌الله (۱۳۸۵)، «مجموعه صحیفه نور»، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه).
۳. اقابخشی، علی؛ افشاری‌راد، مینو (۱۳۸۷)، «فرهنگ علوم سیاسی»، تهران: نشر چاپار.
۴. جمشیدی، محمدحسین (۱۳۷۸)، «رفتارشناسی آمریکا در قبال نهضت ملی ایران (۱۳۱۷ - ۱۳۳۹)»، چاپ اول، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۵. حاجی صادقی، عبدالله (۱۳۸۹)، «جنگ فرهنگی استکبار»، قم: انتشارات زمزمه هدایت.
۶. حسینی، سید کمال (۱۳۸۶)، «دسمن‌شناسی از دیدگاه قرآن»، چاپ اول، تهران: لوح محفوظ.
۷. خاکی، غلامرضا (۱۳۸۶)، «روش تحقیق با رویکرد به پایان‌نامه‌نویسی»، چاپ ۴، تهران: انتشارات بازتاب.
۸. دانایی‌فرد، حسن و همکاران (۱۳۸۶)، «روش‌شناسی پژوهش کمی در مدیریت؛ رویکردی جامع»، چاپ دوم، تهران: انتشارات صفار.
۹. دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۳)، «فرهنگ لغت»، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۰. راغب اصفهانی، محمدبن حسین (۱۴۱۲ق)، «المفردات فی غریب القرآن»، دمشق: انتشارات نشر دارالعلم.
۱۱. رحمت سید موسوی، مهدی (۱۳۹۴)، «بررسی روش‌های مبارزه با استبداد در قرآن»، تهران: نشر فرهنگ و معارف قرآن.
۱۲. سبزه‌کار، مریم (۱۳۹۹)، «نقش رسانه در تحقق منویات رهبری در بیانیه گام دوم»، نخستین کنفرانس ملی حقوق، فقه و فرهنگ، شیراز، دانشگاه پیام نور استان فارس، مرکز توسعه آموزش‌های نوین ایران (متانا).
۱۳. سعیدی‌شاهرودی، علی (۱۳۹۰)، «گفتمان اصول‌گرایی (معیارها و شاخص‌ها)»، تهران:

- انتشارات معاونت تربیت و آموزش عقیدتی و سیاسی نمایندگی ولی فقیه در سپاه.
۱۴. سورین، ورنر؛ تانکارد، جیمز (۱۳۸۶)، «*نظریه‌های ارتباطات*»، ترجمه علی‌رضا دهقان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۵. شایان‌مهر، علی‌رضا (۱۳۷۷)، «*دایره‌المعارف تطبیقی علوم اجتماعی*»، جلد یک، تهران: کیهان.
۱۶. شیدائیان، حسین (۱۳۹۳)، «*الزامات انقلاب اسلامی در مقابله با استکبار جهانی از نگاه امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)*».
۱۷. شیرازی، آیت‌الله ناصر مکارم (۱۳۸۴)، «*ترجمه قرآن کریم*»، چاپ دوم، قم: انتشارات اسوه.
۱۸. عیدی‌شاهرودی، علی (۱۳۹۵)، «*جریان‌شناسی نفوذ در انقلاب‌ها*»، چاپ پنجم، تهران: نشر زمزم هدایت.
۱۹. قربانعلی‌دولابی، مجید (۱۳۹۸)، «*تدوین راهبردهای گام دوم انقلاب اسلامی براساس بیانیه گام دوم*»، گرگان، دانشگاه مذاهب اسلامی شعبه گنبد کاووس و مدیریت حوزه علمیه خواهران استان گلستان.
۲۰. کبودخانی، معصومه؛ فرهادی، علی (۱۳۹۸)، «*نقش نظارت در پیش برد بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی مبتنی بر قانون اساسی و فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی)*»، تهران: دانشگاه علوم و فنون هوایی شهید ستاری.
۲۱. کریمی، حسین (۱۳۹۱)، «*حدیث دئمن‌شناسی*»، چاپ اول، تهران: انتشارات پیام ماندگار.
۲۲. گودرزی، محسن (۱۳۹۶)، «*رساله دکتری: الگوی راهبردی استکبارستیزی جمهوری اسلامی ایران از منظر آموزه‌های قرآن کریم و سیره نبوی (صلی‌الله‌علیه‌وآله) با تأکید بر بعد فرهنگی*»، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده امنیت.
۲۳. مجلسی، محمد باقر بن محمدتقی (۱۴۰۳ق)، «*بحار الأنوار (ط - بیروت)*»، جلد ۶۷ چاپ دوم.
۲۴. مظفری، آیت (۱۳۸۹)، «*راهبردهای بصیرت از دیدگاه مقام معظم رهبری*»، چاپ اول، قم: انتشارات زمزم هدایت.
۲۵. نادری، مهدی؛ پیرانی، شهره (۱۳۹۹)، «*راهبردهای پیش‌رو در پساچهل سالگی انقلاب اسلامی*»، تبیین بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی.

۲۶. نایینی، علی محمد (۱۳۸۹)، «بررسی تطبیقی تهدیدهای سه‌گانه سخت، نیمه سخت و نرم»، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال هشتم شماره ۳۰.
۲۷. نگارش، حمید (۱۳۸۹)، «دشمن‌شناسی از دیدگاه امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)»، چاپ هفتم، قم: انتشارات زمزم هدایت.

ب) تارنما:

1. www.khamenei.ir

